

La immigració en el sistema educatiu: una invitació a la precisió

205

No hi ha dubte que la qüestió migratòria ha estat en els darrers anys un dels objectes que ha centrat els debats educatius. L'arribada creixent d'alumnat estranger i sobretot l'acceleració amb la qual aquesta arribada s'ha produït han remogut moltes de les estructures del nostre sistema educatiu i han obligat els responsables de la política educativa a cercar respostes que no sempre s'han produït amb l'agilitat necessària.

L'arribada d'immigrants provinents de països pobres representa per a la nostra societat una realitat nova i planteja un conjunt de reptes que s'estenen a totes les institucions. D'entre elles, el sistema educatiu és especialment protagonista, tant pel que representa com a espai de socialització i de coneixement de la societat d'acolliment com pel conjunt de reptes que planteja l'arribada de població immigrant des del punt de vista de la planificació escolar, el currículum o la pedagogia.

És, doncs, oportú encetar aquest anuari en allò que fa referència a l'educació i la cultura oferint reflexions i xifres sobre què està significant l'arribada de població immigrant al nostre sistema educatiu. I ho és especialment perquè sobre aquesta qüestió s'han escoltat veus diverses que enriqueixen el debat a l'entorn de qüestions com la integració, la interculturalitat o les polítiques d'acolliment, però també opinions que tendeixen amb excessiva facilitat a la generalització grotesca o, en ocasions, a oferir interpretacions del fenomen que no s'ajusten a la realitat. Entre aquestes podem assenyalar aquelles que només perceben la creixent arribada d'immigrants com un problema que cal resoldre i com un col·lectiu que inevitablement provoca la davallada del nivell educatiu de les nostres escoles i instituts.

La mirada que proporcionen els dos textos que s'inclouen en aquest capítol

tol permet precisament qüestionar aquestes interpretacions realitzades amb «pinzell gruixut» i ens ofereixen visions ponderades sobre la problemàtica. Són textos que posen l'accent en aspectes diferents del problema però que es complementen. El text de **Miquel Àngel Alegre** ens invita a reflexionar, com indica el mateix títol, sobre els límits i les característiques de la immigració com un problema per al sistema educatiu. Alegre invita el lector a realitzar una doble mirada sobre la relació entre immigració i educació per distingir entre aquelles qüestions que es puguin derivar de les característiques del mateix col·lectiu i del seu entorn social i familiar, i el conjunt de variables que descriuen les característiques pròpies de l'entorn social i escolar al qual s'incorpora l'alumnat nouvingut, com són l'estructura del sistema educatiu, les pràctiques pedagògiques d'atenció a la diversitat, les polítiques d'acolliment i escolarització per a l'alumnat estranger, o el clima de l'escola.

La distinció és bàsica per tal de diferenciar analíticament, quan parlem dels problemes de l'alumnat immigrant a l'escola, entre allò que es deriva de les necessitats específiques d'aquest col·lectiu i altres problemes educatius que, per dir-ho d'alguna manera, afecten l'alumnat immigrant pel fet que aquest alumnat es concentra en determinats entorns. Alegre il·lustra aquesta distinció tant des d'un punt de vista teòric com a partir d'exemples empírics (a partir, per exemple, de mesures incloses en l'estudi PISA de la OCDE). La seva anàlisi permet defugir generalitzacions poc fonamentades i oferir la variabilitat que presenta l'alumnat d'origen immigrant en el rendiment acadèmic tant en funció dels seus diferents orígens com en funció dels països receptors. La incorporació a l'anàlisi de les característiques pròpies del sistema educatiu deixa clar que la condició d'immigrant explica una proporció reduïda de la variància total dels resultats del conjunt de l'alumnat. De les dades PISA es desprèn que les diferències principals entre alumnat autòcton i immigrant és fonamentalment una diferència *entre* escoles, i no *dins de* les escoles, especialment en països amb una secundària poc comprensiva.

La doble mirada permet a Alegre plantejar la necessitat de desenvolupar mesures polítiques en ambdós terrenys. És a dir, només a través d'aquesta diferenciació poden establir-se estratègies que compensin la situació desafavorida de l'alumnat immigrant, unes en la línia d'intervenir sobre aspectes de les seves característiques que col·loquen aquest col·lectiu en posició de desavantatge i unes altres en la línia d'intervenir sobre factors externs que els perjudiquen. En el primer cas s'inclouen mesures en el terreny de la política lingüística, la compensació de la situació social desafavorida, etc. En el segon, aquell conjunt de mesures que poden ajudar a combatre la segregació escolar o la diversificació prematura dels itineraris educatius.

El text de **Mònica Nadal** complementa l'anterior en la mesura que ens ofereix una imatge força precisa de les característiques de l'alumnat estranger del nostre sistema educatiu i, en conseqüència, defuig les generalitzacions simplistes sobre aquest col·lectiu i la seva evolució. El text de Nadal s'inicia amb una interessant discussió conceptual entre la condició d'immigrant i d'estranger, que té significatives implicacions a l'hora de realitzar les estadístiques sobre l'alumnat immigrant i que atorga a la seva anàlisi sociodemogràfica la precisió necessària per a fer una bona interpretació de l'evolució de les xifres. D'aquesta manera, a partir de les dades que ens presenta el seu article coneixem la diversitat interna del col·lectiu en funció dels orígens i la seva evolució recent (per exemple, el creixement de la presència de l'alumnat centramerica i dels països de l'Europa de l'Est), que la seva presència s'acosta al 9% del total de l'alumnat (quan tot just fa cinc anys no arribava al 5%), el grau de concentració de l'alumnat en els centres públics (aspecte conegut però en el text quantificat amb precisió) o les diferents probabilitats d'èxit en les transicions entre primària i secundària en funció dels orígens de l'alumnat immigrant.

L'anàlisi sociodemogràfica precisa constitueix, doncs, la primera matèria a partir de la qual desplegar un correcte enfocament de doble mirada que ens proposa l'article anterior i alhora evitar excessives generalitzacions que es deriven de l'intent de considerar el col·lectiu de l'alumnat immigrant amb unes característiques comunes i gairebé amb el mateix tipus de problemàtiques. Una bona invitació a la precisió, per tant, per a aquells que han de desplegar les oportunes polítiques educatives en aquesta qüestió.

XAVIER BONAL
Professor Sociologia UAB